

Kunsthhaus Tacheles

Van warenhuis tot kunsttempel

Achtergrond - 7 februari 2008

De kunstruïne Tacheles was hét symbool van de creatieve jaren negentig in oostelijk Berlijn. Het voormalige warenhuis werd in 1990 gekraakt. Inmiddels vrezen de kunstenaars een ontruiming.

Het is druk in de Oranienburgerstrasse. 's Avonds tippelen hier hoertjes in skipakken en moonboots. Langs deze Duitse dames van lichte zeden schuifelen drommen dronken Britten. In de bar Ostzone, niet ver van de joodse synagoge, beginnen ze hun pubcrawl. Maar veruit de meeste aandacht besteden de toeristen aan het half verwoeste gebouw met zijn kapot geschoten voorgevel.

“Jaarlijks bezoeken zeker 300.000 mensen ons kunstenaarshuis Tacheles”, vertelt woordvoerder Martin Ritter niet zonder trots. Daarmee is het voormalige warenhuis Friedrichstrassenpassage uit de Keizertijd, grotendeels verwoest door bommen in de Tweede Wereldoorlog, één van de grootste trekpleisters van het nieuwe Berlijn.

Staalsculpturen en computerfreaks

Het openbare monument herbergt dertig studio's voor internationale artiesten, het uitstekende filmhuis High End 54 en een theaterzaal vol vergane glorie. Daarnaast biedt het brokkelende bouwwerk moderne tentoonstellingsruimtes en barretjes met een adembenemende blik over Berlin-Mitte. Showrooms staan vol met staalsculpturen, computerfreaks zenden uit van een eigen radiostation en een nachtcafé zorgt voor muzikaal vermaak.

Het oorspronkelijke warenhuis uit 1909 kende vele bewoners. De concerns Wertheim en AEG gebruikten het pand, gevolgd door de nazi's. De SS zetelde in het voormalige consumptieparadijs en in 1943 werden er op de hoogste verdieping Franse krijgsgevangenen geïnterneerd.

In de DDR bevonden zich onder meer de communistische vakbond FDGB, de militairen van de NVA, een hondensalon, een circusschool en het Kino Camera in de ruimtes van het huidige Tacheles. Het complex van bijna vijfduizend vierkante meter werd gedeeltelijk opgeblazen. “De machthebbers boorden in de jaren tachtig overal gaten voor de laatste explosies”, vertelt Ritter in zijn kantoor.

Autoriteiten keken jarenlang weg

Tijdens de laatste dagen van de socialistische dictatuur, in februari 1990, werd het gebouw bezet. “Wij zijn een kind van die Wende”, aldus Ritter, kunstenaar uit het Oostenrijkse Linz. “In het begin hebben we de stroom afgetapt. De autoriteiten hebben jarenlang weggekeken. Niemand voelde zich verantwoordelijk.”

Zo werd Tacheles begin jaren negentig een toevluchtsoord voor kunstenaars, jonge hippies en alternatievelingen afkomstig uit de hele wereld. In de gigantische tuin stonden sculpturen uit schroot, oude autobussen en elke avond was er feest. Een experimentele generatie was geboren. Ze wilden: ‘Tacheles redent’, Jiddisch voor ‘duidelijke taal’.

Huurcontract voor tien jaar

Rond 1995 verschenen de eerste investeerders. De verschillende eigenaren kregen een financiële vergoeding van de overheid. Uiteindelijk werd het gebouw verkocht aan Fundus, een steenrijke vastgoedreus, die ook het Adlon en het G8-hotel in Heiligendamm bezit. Maar het legendarische gebouw bleef bezet.

De zestig kunstenaars hadden geluk. Ze kregen een huurcontract voor tien jaar en gratis ateliers. De maandelijkse huur bedroeg één D-Mark. Een mooie deal, maar eind 2008 valt het doek. De kunstenaars van Tacheles blijven strijdlustig: “We hebben 300 duizend euro geïnvesteerd in de renovatie. Ze krijgen ons hier niet weg!”, waarschuwt Ritter.

Berlijners uitgekeken

Veel Berlijners hadden in de jaren negentig sympathie voor de levenskunstenaars in de Oranienburgerstrasse. Vandaag de dag is de straat geworden tot een zuipboulevard en een openluchtbordeel. Tacheles heeft zijn krediet bij de hoofdstedelijke bevolking verspeeld. Er rommelen drugsdealers in het pand, de trappenhuisen zitten onder de graffiti en kunst is weinig vernieuwend.

Zaken lopen goed

De Nederlandse kunstenaar Tim Roelofs (43) kwam al in 1992 naar de metropool aan de Spree: “Toeristen willen bij ons de charme van de Koude Oorlog en de Berlijnse deling zien.” Hiervan profiteert Roelofs, die zelfgemaakte collages van de Muur, Oost-Duitse DDR-symbolen en kapotte huisgevels verkoopt.

“Ik heb nu vijf man personeel”, zegt Roelofs, zittend in zijn atelier annex winkel. Spaanse meisjes sloffen bewonderend langs zijn werk, kopen foto’s en digitaal gedrukte schilderijen. De zaken lopen inmiddels zo goed dat de voormalige kraker

van zijn kleine collages een vijfkoppige familie kan onderhouden.

“Eigenlijk hebben we het in Tacheles geweldig. We zitten op een eerste klas locatie en barsten van het artistiek potentieel. Berlijn wordt steeds hipper, is goedkoop om te leven en de stoflaag die over Duitsland lag, verdwijnt in rap tempo.”

Interne burgeroorlog

Roelofs is echter somber over de toekomst. “Hier binnen woedt een burgeroorlog tussen Tacheles en café Zapata. Die nachtclub is deel van het gemeenschappelijke complex, maar de eigenaar wil geen onderhoudskosten voor stroom en water betalen.” De Nederlandse artiest noemt de strijd ‘verschrikkelijk’.

Volgens Roelofs heeft Zapata de laatste jaren miljoenen euro’s verdiend. “Het is merkwaardig dat ze een huurschuld van 270 duizend euro hebben die ze niet willen betalen.” De ruzie wordt via de media uitgevochten. Al meer dan honderd processen heeft Tacheles gewonnen, maar het lijkt niets op te lossen.

Een steekpartij voor de deur zorgde voor nog meer krassen op het imago. De kunsttempel van weleer lijkt een relict uit de Wilde Neunziger, waarin het motto ‘anything goes’ gold. De alternatieve cultuur in het oostelijke centrum van Berlijn heeft tegenwoordig plaatsgemaakt voor fris gesaneerde huizen, waarin hippe, hoogopgeleide jongeren weinig ophebben met de subcultuur van Tacheles.

Rob Savelberg werkt als freelance correspondent in Berlijn voor Nederlandse, Belgische en Duitse media.

Afbeeldingen:

flickr.com, resp: mactiste, songkran, mikkelbreum, twenty questions

Foto Roelofs: Duitslandweb

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/3115/kunsthau-tacheles>